

Handläggare
Mats Sylwan
Telefon: 08 508 31 928**Till**
Kulturnämnden

Remissvar på remissen betänkandet låt fler forma framtiden!

Förslag till beslut

Kulturnämnden beslutar enligt kulturförvaltningens förslag,

Sammanfattning

Demokratiutredningen har haft i uppdrag att utreda hur engagemanget för den politiska och representativa demokratin kan utvecklas. Utredningen kommer fram till att det politiska inflytandet är ojämnt fördelat, politikernas villkor har förändrats och i många avseende försvårats och det behövs nya former av medborgarinflytande. Bland förslagen märks sänkt rösträttsålder till 16 år i kommunval, ny målsättning för demokratipolitiken, reformer för att underlätta politiskt arbete, samt införande av medborgerlig förslagsrätt i riksdagen, en s.k. folkmotion.

Kulturförvaltningen utgår i sitt remissvar från att det finns ett nära samband mellan demokrati och kultur. En levande demokrati kräver att människor kan och får uttrycka sig fritt, öppet och utan censur eller styrning. För att skapa förutsättningar för medborgerligt engagemang och aktivt deltagande i demokratiska strukturer behövs bland annat:

- Trygga offentliga och bemannade mötesplatser.
- Fler kanaler än de traditionella partipolitiska strukturerna för att väcka ungdomars demokratiska engagemang.
- Delaktighet måste kunna resultera i inflytande.
- Bättre villkor för personer med funktionsvariation att delta i politiskt arbete.

Robert Olsson
KulturdirektörPatrik Liljegen
Chef kulturstrategiska staben

Underlag för beslut

Remissvar på betänkandet ”Låt fler forma framtiden!” (SOU 2016:5). Dnr: 110-499/2016. Remisstiden sträcker sig till den 20 maj 2016. Remissbrevet inkom till kulturförvaltningen den 1/4 2016.

UTLÅTANDE

Remissen

Remissen gäller betänkande av 2014 års demokratiutredning.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts inom kulturstrategiska staben i samråd med berörda avdelningar inom kulturförvaltningen.

Bakgrund och syfte

Uppdraget

Uppdraget för 2014 års Demokratiutredning har varit att utreda hur engagemanget inom den representativa demokratin kan öka och breddas och hur individens möjligheter till delaktighet i och inflytande över det politiska beslutsfattandet mellan de allmänna valen kan stärkas. Uppdraget berör centrala aspekter av det demokratiska systemet och utredningen har antagit namnet 2014 års Demokratiutredning – Delaktighet och jämlikt inflytande.

Ojämnt fördelat politiskt inflytande

Utredningen kommer i sin analys av demokratiutvecklingen fram till att demokratin är fortsatt stark i Sverige men att det politiska inflytandet är ojämnt fördelat beroende på olika individers och grupper socioekonomiska villkor. Detta tar sig tydligast uttryck i valdeltagandet men också i att den demokratiska arenan, d.v.s. de platser där åsikter utbyts, är allt mer segregerad.

Ny målsättning för demokratipolitiken

Mot bakgrund av de svåra beslut som väntar om den framtida hållbara resursfördelningen, enligt utredningen en utmaning för demokratins mekanismer, föreslås en ny målsättning för demokratipolitiken: ”En hållbar demokrati som kännetecknas av delaktighet och jämlikt inflytande”. Nyckelord är i detta sammanhang förtroende, engagemang, möjlighet att påverka samt respekt för de mänskliga rättigheterna.

Nya villkor inom politiken

Utredningen bedömer att de politiska partierna inte är i numerär kris vad gäller medlemsbasen men att de behöver utveckla sitt rekryteringsarbete, inte minst bland unga, socioekonomiskt utsatta grupper och utrikes födda personer. Utredningen menar också att den kommunala politikens villkor har försämrats under senare år genom en minskning av antalet nämnder och uppdrag. Politikerrollen har samtidigt blivit mer krävande genom medialiseringen och allt snabbare beslutsfattande vilket medför att många förtroendevalda lämnar politiken i förtid. Utredningen lägger därför fram flera förslag som syftar till att underlätta politiskt arbete, däribland möjlighet att:

- Vara ledig från sina förtroendeuppdrag
- Utöva sina uppdrag under trygga och säkra former
- Behålla sitt uppdrag trots flytt från kommunen
- Få barn tillsyn i samband med politiska möten

Ökat medborgarinflytande

Utredningen tar också upp olika möjligheter att påverka beslutsprocesser på såväl nationell som kommunal nivå. En utgångspunkt för denna diskussion är den ökande lobbyismen där företag och intresseorganisationer bygger relationer med beslutsfattare men också det påverkansarbete som delvis samma aktörer riktar mot medier. Som motvikt till detta och för att vitalisera demokratin och stärka de enskilda medborgarnas inflytande över beslutsfattandet föreslår utredningen att en medborgerlig förslagsrätt i riksdagen, en s.k. folkmotion, ska införas.

Andra förslag med liknande syfte är att formalisera och stärka medborgardialoger och samråd i kommuner och landsting, förenkla modellen för lokala folkomröstningar samt att ersätta det kommunala medborgarförslaget med den s.k. folkmotionen. I samtliga förslag är insamling av namn över internet en viktig beståndsdel, både som tekniskt verktyg och för att skapa intresse hos yngre målgrupper för lokal demokrati.

Fokus på unga och personer med funktionsvariation

Utredningen innehåller även andra förslag riktade mot unga, däribland en försöksverksamhet med sänkt rösträttsålder i kommunalval till 16 år. Kommunerna och landstingen bör även tillgodose ungas perspektiv i beslutsprocesserna. Ett sätt att göra detta är genom inflytandeforum, som ungdomsråd eller motsvarande, där unga inbjuds att medverka i politiska beslutsprocesser. Utredningen föreslår även att den lokala

demokratins funktionssätt ska ingå som en av insatserna i det nationella skolutvecklingsprogrammet. Detsamma ska gälla för kunskap om kritisk granskning och källkritik.

Under rubriken ”Delaktighet och inflytande för personer med funktionsnedsättning” lägger utredningen fram flera förslag, bland annat införande av funktionshinderråd i kommuner och landsting samt tydligare målstyrning i den kommande nationella funktionshinderstrategin.

Kulturförvaltningens synpunkter

Kulturförvaltningens svar

Utredningen innehåller en mängd frågeställningar om demokratins funktionssätt och kulturförvaltningen begränsar i remissvaret sina synpunkter till i första hand kulturrelaterade resonemang och förslag. Det innebär att tyngdpunkten ligger på demokratifrämjande insatser som kommuner och civilsamhället kan utföra på framför allt lokal nivå med exempel hämtade från Stockholms stad. Eftersom kulturområdet inte behandlas explicit redovisas kommentarerna under egna rubriker med hänvisningar till närmast berörda avsnitt i utredningen.

Sammanfattande bedömning

Utredningen *Låt fler forma framtiden* ger en viktig och intressant bakgrund till den politiska demokratins förändringar under senare år i skenet av den snabba samhällsutveckling som pågår, inte minst för media och kommunikationstjänster. Det är en utveckling som påverkar demokratin i alla dess former och som pressar fram förändringar oavsett politiska beslut. I det perspektivet erbjuder utredningen analyser som kan vägleda i arbetet med att uppdatera demokratins former på olika politiska nivåer.

Utredningens förslag är med några undantag försiktiga och lämnar över verkställandet till kommuner och landsting på frivillig grund. Det finns därmed en risk för att flera av reformförslagen inte kommer att kunna genomföras.

Demokrati och kultur

Kulturförvaltningen utgår i sitt remissvar från att det finns ett nära samband mellan demokrati och kultur. En levande demokrati kräver att människor kan och får uttrycka sig fritt,

öppet och utan censur eller styrning. Konstnärliga upplevelser utmanar ofta konventioner och etablerade sanningar och skapar samtal eller debatt. Kulturella upplevelser innebär möten mellan olika människor, numera både i fysiska och digitala rum. Kulturmöten är en av demokratins grundläggande förutsättningar.

Kulturaktörer är ofta viktiga förmedlare och uttolkare av samhället och dess förändringar. Ibland kritiska mot men inte sällan understödjare av åsikter som kan påverka viktiga politiska beslut. Kulturen är i det avseendet både medial och kreativ. Dessa roller har förstärkts med utvecklingen av digital teknik, internet och sociala medier. Kulturskaparen har tagit större plats i offentligheten och kan framföra sina åsikter utan att de behöver godkännas av eller filtreras genom politiska partier. Detsamma gäller också andra medborgare som vill göra sin röst hörd. På så sätt har det medborgerliga deltagandet i det politiskt-kulturella samtalet stärkts även om det skett utanför traditionella partikanaler.

Deltagande innebär dock inte automatiskt inflytande. Utredningen beskriver hur företag och intresseorganisationer i allt större utsträckning bygger relationer med beslutsfattare. Den pekar också på det påverkansarbete som delvis samma aktörer riktar mot medier. Som motvikt till detta och för att vitalisera demokratin och stärka de enskilda medborgarnas inflytande över beslutsfattandet föreslår utredningen att en medborgerlig förslagsrätt i riksdagen, en s.k. ”folkmotion”¹, ska införas. Kulturförvaltningen ser detta som en tänkbar insats men den bör kompletteras med andra som bidrar till jämvikt och transparens när det gäller politiskt inflytande.

Nytt mål för demokratipolitiken (3.6)

Utredningens analys och förslag

Utredningen föreslår att målet för demokratipolitiken ersätts med följande mål: En hållbar demokrati som kännetecknas av delaktighet och jämlikt inflytande. Målsättningen med en hållbar demokrati uppnås genom specifika delmål med inriktning på högt valdeltagande, en vital representativ demokrati, deltagande i det politiska beslutfattandet mellan valen, samt medvetenheten om demokratins grundläggande värderingar och ett samhälle motståndskraftigt mot våldsbejakande extremism.

---

¹ Kapitel 13.

Den ännu gällande målsättningen för demokratipolitiken är ”en levande demokrati där individens möjligheter till inflytande förstärks”. Med den ändrade formuleringen vill utredningen betona värdet av delaktighet och jämlikt inflytande.

Kulturförvaltningens bedömning

Kulturförvaltningen anser att de nya målen med delmål svarar mot de viktigaste kraven på en vital och långsiktigt hållbar demokrati.

Social och etnisk representativitet (7.4)

Utredningens analys och förslag

Kvinnor, utrikes födda samt unga och äldre personer är alltför underrepresenterade i politiken. Särskilda åtgärder bör därför vidtas för att förbättra jämställdheten och jämlikheten i politiken. Det huvudsakliga ansvaret för att förbättra den sociala representativiteten ligger hos de politiska partierna.

Kulturförvaltningens bedömning

För att få en bred och jämlik representation i de politiska strukturerna krävs tillit och systemförankring på gräsrotsnivå. Stockholms stads rapport, ”Skillnadernas Stockholm”² visar tydligt på de stora socioekonomiska skillnaderna i Stockholm och att segregationen har fått en mer utpräglad etnisk karaktär. Individer med olika bakgrund möter i allt mindre omfattning varandra i vardagslivet. Den sociala tilliten och den upplevda tryggheten är låg i Stockholms mest utsatta stadsdelar.

För att skapa förutsättningar för medborgerligt engagemang och aktivt deltagande i demokratiska strukturer behövs bland annat trygga offentliga och bemannade mötesplatser. Kommunerna och civilsamhället har ett gemensamt ansvar för att erbjuda dessa mötesplatser som också behöver fungera som bildnings- och kunskapscentra. Biblioteken har en särskilt viktig roll som neutral arena med stort förtroende i hela samhället. Nedanstående tabell³ klargör sambandet mellan de problem som många människor möter i Stockholms ytterstad och lokala kultur- och demokratifrämjande insatser. Situationen är med största sannolikhet likartad i andra större städer i Sverige.

---

² Kommissionen för ett socialt hållbart Stockholm. 2015.

³ Tabellen är hämtad från kulturförvaltningens remissvar på rapporten Skillnadernas Stockholm.

Tabell: Samband mellan socioekonomiska faktorer och kulturpolitiska/demokratifrämjande insatser på lokal nivå.

Slutsatser i rapporten	Demokratisk relevans
Trångboddhet skapar behov av mötesplatser och lugna vrår.	Tillgodoses av bibliotek, kulturlokaler och andra trygga mötesplatser.
Den fysiska miljöns utformning kan stärka det sociala kapitalet, öka tryggheten och främja möten mellan grupper i samhället.	Kulturen är en viktig dimension i stadsplaneringen. En stad byggs ur ett helhetsperspektiv och inte bara som plats för bostäder.
Nyanlända barn med lågutbildade föräldrar har de största svårigheterna i skolan.	Biblioteken erbjuder kunskap, läxhjälp och lugn studiemiljö, Kulturskolan och studieförbund kompletterar med barnverksamhet, föräldrautbildning, språkcaféer och eget skapande.
Den allt mer segregerade staden gör att människor av olika etnicitet inte möts.	Staden behöver inkluderande kultur- och mötesplatser som t.ex. samlingslokaler, studiecirklar, bibliotek, evenemang och museer.
Fattigdom är ett hinder för att delta i avgiftsbelagda verksamheter.	Avgiftssättning i kulturförvaltningens verksamheter. Nya grepp för att göra kulturen tillgänglig för alla.
Sociala, ekonomiska och kulturella förutsättningar begränsar deltagandet i kultur- och idrottsaktiviteter.	Bättre kunskap om målgruppernas behov, målgruppsanpassat utbud och förbättrad marknadsföring.

Tabellen visar att kommunerna står inför stora utmaningar när det gäller att utveckla mötesplatser för demokrati, kultur och lokal samvaro. Det gäller inte minst bemanning, personalkompetens, fysiska lokaler och digital teknik.

Den digitala klyftan (4.1)

Utredningens analys och förslag

Med utgångspunkt i Regeringskansliets trendanalys ser utredningen utvecklingen av internet och digitaliseringen som den enskilt största förändringsfaktorn i samhället sedan början av millenniumskiftet. Konkreta förslag saknas dock, bland annat med hänvisning till att utredningen ”En mediepolitik för

framtiden” (Ku 2015:01) ska lämna förslag som berör mediernas mångfald, allsidig nyhetsförmedling, kvalitet och fördjupning.

Kulturförvaltningens bedömning

Den digitala tekniken har i grunden förändrat människors livssituation och kulturvanor oavsett om man är en aktiv användare eller av andra skäl beroende av den, till exempel som patient, kund eller annan form av brukare.

E-kommunikationen har skapat nya dialogmöjligheter mellan politiker och väljare. Det kan handla om debattforum på webben, användning av sociala medier för att informera och för att ge medborgarna möjlighet att påverka, webbsändningar från fullmäktige, öppen diarie- och ärendehantering på webben och flera andra tjänster. För varje år tar allt fler människor del av den digitala tekniken och det är rimligt att anta att en stor del av dagens kvarvarande analoga utbud av tjänster kommer att digitaliseras inom en eller ett par generationer.

Ur ett demokratiperspektiv finns det både möjligheter och risker med den digitala utvecklingen. Utredningen tar upp en del av dessa aspekter som är väl kända från den pågående debatten i Sverige och internationellt. Kulturförvaltningen väljer att bidra med några konkreta exempel på hur digitala tjänster och aktiviteter används i Stockholms stad för att främja ett demokratiskt och tillgängligt kulturutbud.

Kista bibliotek

Kista bibliotek invigdes 2014 och både lokaler och verksamhet präglas av den digitala tekniken. Här finns ett stort antal dagstidningar, och digitala tidskrifter från hela världen, datorer och drygt 20 bokningsbara rum att låna för möten och studier. Det finns också plats för levande möten. Biblioteket har scen, föreläsningssal och en blackbox för författarsamtal och föreläsningar, podcastinspelningar, teater, musik, samhälls- och kultursamtal.

Kista bibliotek har också en [Facebooksida](#) med boktips, tävlingar och rapporter från närmiljön och på [Twitter](#) kan man dagligen prata med bibliotekarierna.

Kista bibliotek tilldelades 2015 den internationella utmärkelsen "Public Library of the Year Award 2015" och "Årets bibliotek" som delas ut av akademikerfacket DIK. Det lokala stödet för

Kista bibliotek har stärkts efter återinvigningen och både antal besökare och lån har ökat kraftigt.

Bibblerian i Hässelby

Bibblerian i Hässelby, som invigdes 2014, samlar bibliotek, medborgarservice och kulturskola under ett och samma tak. I lokalen erbjuds bland annat budget- och skuldrådgivning, studie- och yrkesvägledning, språkcafé, författarbesök, föräldrakurser och bostadsinformation. Det är en plats för social samvaro, lärande och gränsöverskridande möten.

Mötesplatsen fick sitt namn efter en namntävling som utlystes i samband med öppnandet. Aktiviteterna som erbjuds bygger i hög grad på delaktighet och initiativ från besökarna. Exempelvis kan besökare låna en symaskin, få hjälp att programmera sitt eget dataspel eller stå på den öppna scenen. Bibblerian verkar som en öppen inkluderande mötesplats och är i högsta grad en tillitskapande arena.

Digitala bibliotekstjänster

Tillgång till information och medier dygnet runt är i dagens digitaliserade samhälle inget hinder, men kan som utredningen pekar på både innebära möjligheter och risker. Den snabba utvecklingen ställer höga krav på bibliotekens innehåll och erbjudande. Det finns fortfarande en stor andel svenskar som inte är digitalt delaktiga och som står utanför samhällsnyttiga funktioner. I överbyggandet av skillnader, genom att erbjuda stöd och utbildning i digitala verktyg, informationssökning, källkritik, kan biblioteken bidra aktivt till att stärka möjligheten för fler att ta del i den moderna och demokratiska samhällsprocessen.

Ungas delaktighet och inflytande

Utredningens analys och förslag

Utredningen konstaterar i sin analys att de flesta unga upplever att de saknar inflytande över det politiska beslutsfattandet men att det politiska intresset ändå är starkt i gruppen och att de visar stor tilltro till demokratin. Flera av förslagen handlar om att bjuda in unga människor att delta brett i den lokala demokratin genom initiativ från kommunfullmäktige och nämnder.

Utredningen föreslår också att en försöksverksamhet med sänkt rösträttsålder till 16 år genomförs vid val till kommunfullmäktige 2018 och 2022. Försöksverksamheten ska genomföras i kommuner som efter ansökan till regeringen och beslut i fullmäktige väljer att ingå i försöksverksamheten.

Kulturförvaltningens bedömning

Kulturförvaltningen delar utredningens analys av ungdomars syn på demokratin och de behov av åtgärder som föreslås. Förvaltningen anser samtidigt att ungas demokratiska engagemang och politiska intresse kan väckas genom fler kanaler än de traditionella partipolitiska strukturerna. Verksamheter och stödsystem måste bli bättre på att möta ungdomars behov av kreativitet och deltagande och det arbetet behöver börja tidigt. I nedanstående avsnitt redovisas några exempel på sådana kultursystem inom kulturnämndens ansvarsområden.

Kultur i ögonhöjd

Kommunfullmäktige i Stockholms stad antog 2009 (reviderat 2013) ett program för barn- och ungdomskultur, *Kultur i ögonhöjd*. Programmet är ett styrdokument för alla nämnder och bolagsstyrelser som arbetar med barn och unga. Det syftar till att möjliggöra att alla barn och ungdomar, oavsett förutsättningar och uppväxtvillkor, ska kunna ta del av ett professionellt kulturliv och själva få uttrycka sig, på egen hand och tillsammans med professionella vuxna. Hänsyn ska tas till barns och ungas behov i frågor som rör stadsutveckling.

Lokala handlingsplaner har tagits fram i verksamheterna vilket medfört ett mer inkluderande förhållningssätt och ett ökat medskapande för barn och unga. Som ett resultat av en nära dialog med de unga besökarna skapas det konkret verksamhet av barn och unga för barn och unga i biblioteket.

En viktig utgångspunkt i programmet är att barn och unga ska ges möjlighet att påverka sina kultur- och fritidsaktiviteter. Att vara delaktiga och utöva inflytande är en del av deras demokratiska rättigheter och kan samtidigt väcka deras intresse för engagemang i andra samhällsfrågor. Det är i barnens och ungdomarnas vardag; i förskolan, skolan och fritidsverksamheterna som förutsättningarna för delaktighet och inflytande kan skapas.

Kulan

Kulan är en viktig operativ del av *Kultur i ögonhöjd*, en mötesplats för förskolor, skolor och det professionella kulturlivet. *Kulan* består av en webbaserad kommunikationsplattform samt fysiska mötesplatser i form av kulturombudsträffar, kulturproducentträffar och gemensamma träffar mellan kulturlivet och kulturombud i skola och förskola. *Kulanpremién* är en rabatt på 50 kr till barn i förskola och skola som riktas mot

utvald fri scenkonst inom teater, litteratur, dans, musik etc.
Syftet är att öka barns och ungdomars tillgång till kvalitativ fri scenkonst och konst.

Kulturstöd för unga

För äldre ungdomar erbjuder kulturnämnden *Kulturstöd för unga*. Syftet med stödet är att ge barn och unga mellan 13 och 25 år möjlighet att realisera sina egna idéer inom kulturområdet och att på så sätt stärka ungas kulturentreprenörskap och ansvarstagande. I stödet ingår tillgång till en coach som kan ge råd och vägledning.

Stödet bygger på en övertygelse att om unga människor får förutsättningar att realisera sina idéer inom en bred kulturdefinition så ger det mervärden som stärker tro på den egna förmågan och tillit till ett samhälle som visar dem förtroende.

Lässatsningen

Det finns ett nära samband mellan samhällsengagemang och läsintresse. Sedan 2014 har särskilda medel tillförts Stockholms stadsbiblioteks budget för att stimulera unga stockholmares läsande. Dels för att stödja och stärka hela stadens förskolor i arbete med barns språkutveckling. Dels en satsning på barn och unga i ytterstaden där växtplatsområdena har särskild prioritet.

Antalet barn som kommer via förskolan har genom lässatsningen ökat markant. Likaså har verksamheten för 9-12-åringar, vilken utvecklats i Rinkeby, Tensta, Farsta, Husby, Bredäng och Skärholmen, skapat stort intresse hos många unga besökare. Antalet 9-12-åringar som deltagit i eftermiddagsbiblioteket 2014 ökade med 66 procent jämfört med 2013.

Delaktighet och inflytande för personer med funktionsnedsättning

Utredningens analys och förslag

Demokratiutredningen skriver i sin sammanfattande analys att personer med funktionsnedsättning utgör en grupp som utestängs från flera arenor på grund av bristande tillgänglighet.

Utredningen föreslår därför att demokratisk delaktighet och inflytande för personer med funktionsnedsättning ska utgöra ett eget mål i den kommande funktionshindersstrategin. Övriga förslag handlar bland annat om opreciserade insatser för att öka valdeltagandet, generösare bedömning av assistansservice för

förtroendevalda, tillgängliga lokaler för politiska möten, samt införandet av råd för samverkan med funktionshindersrörelsen.

Kulturförvaltningens bedömning

Kulturförvaltningen ställer sig bakom utredningens förslag och kompletterar detta ställningstagande med synpunkter från kulturnämndens och Kulturhuset Stadsteaterns råd för personer med funktionsnedsättning. En av rådets uppgifter är att bistå med synpunkter i frågor som rör berörda förvaltningars tillgänglighet. Funktionshinderrådet anser bland annat att:

- Arvoden, reseersättningar och arbetsmaterial behöver anpassas till de behov som en funktionsnedsatt förtroendevald har.
- Kulturinstitutioner behöver utrustas med hjälpmedel som gör att funktionsnedsatta personer kan få optimalt utbyte av besöket. Det gäller till exempel audioguider, talböcker, fasta hörslingor och rullstolsramper.
- Fundera över hur de föreslagna funktionshinderråden ska se ut och vilken funktion de ska ha. En rekrytering bland de som redan är aktiva i funktionshinderrörelsen återspeglar inte per automatik personer med funktionsnedsättning i området. Ska råden fylla sin funktion och ledamöterna finna det värdefullt att delta i råden ska ett reellt utbyte ske mellan råd och nämnder/förvaltningar.

Bilagor

Remissen Betänkandet Låt fler forma framtiden